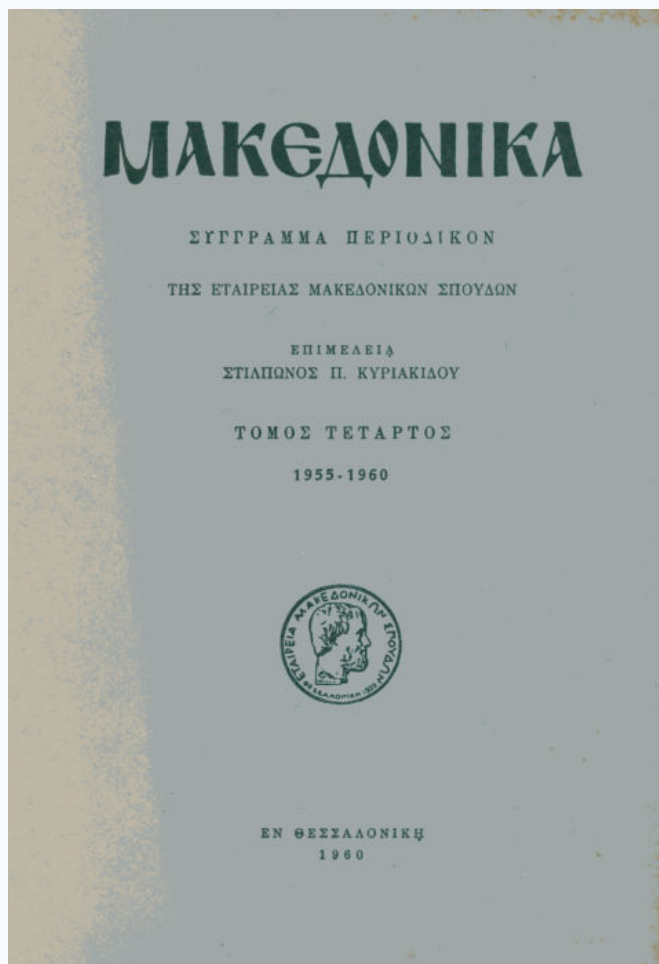

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Djoko Slijepcevic', The Macedonian Question. The Struggle for Southern Serbia. Translated by James Earkin

Βασ. Λαούρδας

doi: [10.12681/makedonika.762](https://doi.org/10.12681/makedonika.762)

Copyright © 2015, Βασ. Λαούρδας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαούρδας Β. (1960). Djoko Slijepcevic', The Macedonian Question. The Struggle for Southern Serbia. Translated by James Earkin. *Μακεδονικά*, 4(1), 601–605. <https://doi.org/10.12681/makedonika.762>

θέρως εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτὴν τοῦ πλούτου τῆς χώρας καὶ δὲν ἐδίσταζον νὰ προδίδουν ἢ καὶ ἀκόμη νὰ δολοφονοῦν συναγωνιστάς...». Ἀπορεῖ κανεὶς ἀναγινώσκων τὰς κρίσεις αὐτάς. Τὰ βιβλία τοῦ Mid - European Center γράφονται διὰ νὰ περιγράψουν τὰς ὑπὸ κομμουνιστικὸν ζυγὸν χώρας τῶν Βαλκανίων ἢ διὰ νὰ ἐξασκοῦν πολεμικὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος;

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Djoko Sljeppevic', The Macedonian Question. The Struggle for Southern Serbia. Translated by James Larkin. The American Institute for Balkan Affairs, Chicago, Illinois, 1959, σελ. 267.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἑρζεγοβί-
νην, ἐσπούδασεν εἰς τὰς θεολογικὰς σχολὰς, τὰς ὁποίας ἔχει ὑπὸ τὴν προ-
στασίαν τοῦ τῷ Σερβικῷ Πατριαρχεῖον, ἡσχολήθη δὲ κυρίως μὲ τὴν ἱστο-
ρίαν τῆς σερβικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας. Τὸ πρῶτον δημο-
σίευμά του, τὸ 1936, ἦτο ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ περὶ τοῦ Stevan
Stratimirovich, μητροπολίτου εἰς τὸ Sremski Karlovci, ὡς ἐκκλησιαστι-
κῆς, ἐθνικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς προσωπικότητος. Ἄλλαι δημο-
σιεύσεις του εἰς μὲν τὴν σερβικὴν γλῶσσαν εἶναι 1) περὶ τοῦ Παΐσιου, πα-
τριάρχου τοῦ Pech, καὶ τῆς καταργήσεως τοῦ πατριαρχείου τοῦ Pech τὸ
1766, 2) περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τῆς Ἑρζεγοβίνης καὶ τῶν ἐπι-
σκόπων αὐτῆς ἀπὸ τὸ 1219 μέχρι τοῦ 1905 καὶ 3) περὶ τῶν Ναζαρινῶν εἰς
τὴν Σερβίαν, εἰς δὲ τὴν γερμανικὴν 1) περὶ τῆς Σερβικῆς Ὁρθόδοξου ἐκ-
κλησίας καὶ 2) περὶ τῆς Βουλγαρικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 1944
μέχρι τοῦ 1956. Ἐπὶ πλέον τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν του ἔχει
ἐπίσης δημοσιεύσει πολλὰ ἄρθρα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτι-
στικὴν ἱστορίαν τῆς Σερβίας. Τὸ 1939 ἐξελέγη ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς
σερβικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σερβικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον θεο-
λογικὴν σχολὴν τοῦ Βελιγραδίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1948 καὶ πέραν ζῇ μακρὰν
τῆς πατρίδος του, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν Βέρνην καὶ τώρα εἰς τὸ Μόναχον.

Τὸ «Ἀμερικανικὸν Ἰνστιτούτον διὰ βαλκανικὰς ὑποθέσεις», ὑπὸ τὴν
αἰγίδα τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη τὸ περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος ἔργον τοῦ
συγγραφέως, εἶναι ἐν καθαρῶς ἰδιωτικῶν ἴδρυμα μὲ γραφεῖον εἰς τὸ Σικά-
γον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ μὲ συμβούλιον ἀποτελούμενον ἀπὸ Σέρ-
βους πρόσφυγας εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Σκοπὸς τοῦ Ἰνστιτούτου, καθ' ἃ ἀνα-
γράφονται εἰς τὸ πρόγραμμά του, εἶναι 1) «νὰ καταστήσῃ εἰς τὸν πολιτι-
σμένον κόσμον γνωστὸν τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῶν Σέρβων καὶ τὴν ἱστο-
ρίαν των καὶ νὰ δείξῃ ὅτι οἱ Σέρβοι δικαιοῦνται βοηθείας ἐκ μέρους τῶν
ἐλευθέρων λαῶν διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν δουλείαν», 2)
«νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν τιμὴν τοῦ Σερβικοῦ ἔθνους διὰ τῆς ἀντικρούσεως τῶν
ψευδολογιῶν, αἱ ὁποῖαι λέγονται εἰς βάρος του ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του», 3)

«να αποκτήση νέους φίλους και προμάχους τῆς Σερβικῆς ὑποθέσεως διὰ τῆς ἐξάρσεως τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης», καὶ 4) «να βοηθήσῃ τοὺς νέους Σέρβους [τῆς Ἀμερικῆς], οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν σερβικά, νὰ γνωρίσουν, δι' ἔργων δημοσιευομένων εἰς τὴν ἀγγλικήν, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸ ἡρωϊκὸν παρελθὸν τῶν προγόνων τῶν».

Τὸ περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος ἔργον τοῦ κ. Sljepcevic' πρόκειται, ἄνευ ἀμφιβολίας, νὰ ἀναστατώσῃ τὴν βουλγαρικὴν προπαγάνδαν εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, διότι παρουσιάζει ἀπόψεις ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαφιλονικουμένης περιοχῆς τῆς Μακεδονίας, τελειῶς διαφορετικὰς ἀπὸ τὰς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀναπτυχθείσας καὶ ἀναπτυσσομένας μὲ μεγάλῃ πάντοτε δραστηριότητα. Ἐξ ἴσου ὅμως πρόκειται νὰ ἀναστατώσῃ καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς Σκοπίοις κηρυττομένην ἀμέσως καὶ ἐμμέσως, διὰ πολλῶν δημοσιευμάτων εἰς τὰ Σκόπια καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀποψιν περὶ τῆς ἰδίας περιοχῆς. Διότι ἐνῷ οἱ Βούλγαροι λέγουν ὅτι οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σκοπίων εἶναι Βούλγαροι, οἱ δὲ ἐν τοῖς Σκοπίοις ἰσχυρίζονται ὅτι ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν ἐθνότητα, ὁ κ. Sljepcevic' ὑποστηρίζει ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς εἶναι Σέρβοι. Τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Sljepcevic', εἶναι αὐτονόητον. Ὁ συγγραφεὺς τονίζει εἰς τὸν πρόλογόν του ὅτι οὐδεμίαν ἐχθρότητα τρέφει κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ὅτι τὸ βιβλίον του οὐδόλως στρέφεται ἐναντίον αὐτῶν. «Ὁ συγγραφεὺς τῶν γραμμῶν αὐτῶν» λέγει ὁ κ. Sljepcevic' «θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του ὡς φίλον τῶν Βουλγάρων καὶ εἶναι πλήρως ἐνήμερος τῆς ἀξίας καὶ τῆς σημασίας τῶν διὰ τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου. Πιστεύει ὅτι ἡ ἀντιδικία μεταξὺ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων περὶ τῆς Νοτίου Σερβίας ἔπαυσεν ὀριστικῶς μὲ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, τοῦτο δὲ πιθανῶς τὸ ἔχουν ἀντιληφθῇ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν ὑπευθύνων σκεπτομένων Βουλγάρων, ὅσοι ἔχουν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ἑνα μύθον, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τόσας συμφορὰς εἰς τὸν βουλγαρικὸν λαόν». Τὸ θέμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς πολιτικῆς, διότι «τὰ σύνορα τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα τώρα σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, ἔχουν καθορισθῇ διὰ διεθνῶν συμφωνιῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μεταβληθοῦν ἄνευ νέου πολέμου, ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον εἰς τὰ Βαλκάνια γιὰ νὰ μεταβάλῃ τὰ σύνορα, ἡ διεθνὴς σημασία τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος εἶναι πολὺ περιορισμένη». Τὸ ζήτημα ἔχει κυρίως ἐνδογυγγοσλαβικὸν χαρακτήρα. «Προερχόμενον ἀρχικῶς ἀπὸ τὰς προσπαθείας τῶν Βουλγάρων νὰ ἐπιβάλουν τὸν ἰδικόν των ἐθνικὸν χαρακτήρα ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νοτίου Σερβίας καὶ ἐπὶ τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μακεδονίας γεωγραφικῆς περιοχῆς, ἡ ὁποία περιῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔπειτα ἀπὸ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 - 1913, τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἤρchiσε νὰ λαμβάνῃ νέαν ὄψιν ἔ-

πειτα από την δημιουργίαν του Βασιλείου των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων: ἐγένετο τὸ ὄργανον τῆς Κομιντέρν εἰς τὰς προσπάθειάς της νὰ διαλύσῃ τὸ βασίλειον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1918 μέχρι τοῦ 1941 ἦτο τὸ κυριώτερον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐκρηξιν κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰ Βαλκάνια... ἡ ἐπίθεσις τῆς Κομιντέρν ἐστρέφετο κυρίως κατὰ τῶν Σέρβων, τῶν ἀποτελούντων τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῆς Γιουγκοσλαβίας... εἰς τὰ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἔτη τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἐγένετο ὁ κύριος παράγων, ὁ ὁποῖος ἤγωνε ὅλους ἐκείνους τοὺς αὐτονομιστάς, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ διαφόρους πολιτικὰς ἀποχρώσεις ἐπεδίωκον νὰ συνενώσουν, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Γιουγκοσλαβίας, ὅλα τὰ ἀντισερβικὰ στοιχεῖα... Ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς, ἡ διάσπασις τῶν Σερβικῶν ἐθνικῶν χωρῶν ἐπετεύχθη πλήρως διὰ τῆς Ὁμοσπόνδρου λαϊκῆς δημοκρατίας τῆς Γιουγκοσλαβίας... Εἰς ἐκάστην φάσιν τῆς ἐξελίξεώς του τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἔθιγε τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῶν Σέρβων... τὰ συμφέροντα αὐτὰ ἀπειλοῦνται τώρα ὑπὸ νέαν μορφήν, διὰ τῆς θεωρίας τῆς ὑπάρξεως μιᾶς χωριστῆς Μακεδονικῆς ἐθνότητος εἰς μίαν περιοχὴν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ σκηνὴ τῶν λαμπροτέρων γεγονότων τῆς μεσαιωνικῆς τῶν ἱστορίας καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ὁποίας ἔκαναν πλείστας θυσίας καὶ κατὰ τὸν 19. καὶ τὸν 20. αἰῶνα... Ἡ θέσις αὕτη προσβλήθη ἀρχικῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν, ὥς αὗται ἔλαβον ρίζας εἰς ἓν πρωτόγονον περιβάλλον, ἐπὶ μακρὸν δὲ διατηρηθεῖσα καὶ ὑποστηρικθεῖσα ὑπὸ τῆς Κομιντέρν, ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γιουγκοσλαβίας, τὸ ὁποῖον σήμερα εἶναι ὁ μόνος ὑπερασπιστὴς της. Μὲ τὴν δημιουργίαν τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας, τὸ γιουγκοσλαβικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα ἐφήρμοσε τὴν θεωρίαν αὐτὴν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τμήματος τῆς περιοχῆς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν του. Διὰ τὸ βουλγαρικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα εἶναι οὐσιαστικῶς ἀνύπαρκτον... ἀκόμη μικροτέρα σημασίαν ἔχει διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ κομμουνισταὶ ποτὲ δὲν ἦσαν γενναιόδωροι ἔναντι τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Σλάβων τῆς Μακεδονίας τοῦ Αἰγαίου δι' ἐθνικὴν ἀναγνώρισιν».

Τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις του ὁ συγγραφεὺς τὰς ἀναπτύσσει λεπτομερῶς καὶ μὲ πλουσίαν βιβλιογραφίαν εἰς τὰ ἐννέα κεφάλαια τοῦ βιβλίου του, οἱ τίτλοι τῶν ὁποίων εἶναι 1) Ἡ Μακεδονία ὡς γεωγραφικὴ ἔννοια, 2) Ἡ ἄφιξις τῶν Σλάβων εἰς τὰ Βαλκάνια, 3) Οἱ Σλάβοι τῆς Μακεδονίας ὑπὸ βουλγαρικὴν ἐξουσίαν, 4) Οἱ Σλάβοι τῆς Μακεδονίας ὑπὸ σερβικὴν ἐξουσίαν, 5) Ἡ βουλγαρικὴ ἐθνικὴ ἀφύπνισις καὶ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα (μὲ ὑποδιαίρεσεις, Α', πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ μοῖρα τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τοὺς Τούρκους, Β', Σημασία τοῦ ὅρου «Βούλγαροι», Γ', Ἡ ἐθνικὴ ἀφύπνισις τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα, Δ', Ἡ βουλγαρικὴ ἐξαρχία καὶ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, Ε', ἡ ἐμφάνισις τοῦ Μακεδονικοῦ ζη-

τήματος), 6) Ἡ Σερβία καὶ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, 7) Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα μεταξὺ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, 8) Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα διαρκούντος καὶ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ 9) Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα σήμερα. Τὸ ἔργον συμπληροῦται διὰ πλουσίας βιβλιογραφίας, ἐπὶ πλεόν τῆς αναγραφομένης εἰς τὰς ὑποσημειώσεις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λείπουν ὁλοσχερῶς τὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν γραφέντα ἐπὶ τοῦ θέματος ἔργα.

Ἡ βασικὴ θέσις τοῦ συγγραφέως εἶναι ὅτι ἡ νότιος Σερβία, ἡ ὁποία ἔχει τώρα γίνεи δμόσπονδον κράτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας, ἀπετέλεσε τὸ λίκνον τοῦ σερβικοῦ πολιτισμοῦ, μέχρι δὲ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἑξαρχίας κατωκεῖτο κατὰ κύριον λόγον ἀπὸ Σέρβους. «Ἡ βουλγαρικὴ Ἑξαρχία πρῶτον, ἔπειτα δὲ ἐν συναρτήσει πρὸς αὐτὴν ἡ ὁργὴ τῶν Τούρκων ἐξ αἰτίας τοῦ Σερβοτουρκικοῦ πολέμου (1876 - 1878) καὶ ἡ βουλγαρόφιλος πολιτικὴ τῆς τσαρικής Ρωσσίας συνετέλεσαν, ὥστε ἡ κατάστασις εἰς τὴν Νότιον Σερβίαν νὰ ἀρχίσῃ νὰ μεταβάλλεται». Πάντως τὸ 1891 εἰς τὴν νότιον Σερβίαν ὑπῆρχον 110 σερβικὰ σχολεῖα μὲ 130 διδασκάλους, τὸ δὲ 1904, 300 μὲ 400 διδασκάλους. Ἐπὶ πλεόν οἱ Σέρβοι εἶχον θεολογικὴν σχολὴν εἰς τὸ Prizren, γυμνάσια εἰς τὰ Σκόπια, τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὸ Μοναστήρι καθὼς καὶ σχολὴν παιδαγωγῶν εἰς τὰ Σκόπια. Ἡ βαθμιαία ἀνοδος τοῦ σερβικοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου ἀνεκότη λόγῳ τῆς δραστηριότητος τῶν Βουλγάρων, τώρα δὲ κινδυνεύει ὁλοσχερῶς μὲ τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας πολιτικὴν, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ, εἰς μίαν περιοχὴν, ἡ ὁποία κατωκεῖτο καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς Σέρβους καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεμίχθησαν ἀργότερα καὶ διάφορα ἄλλων ἐθνικῶν προελεύσεων στοιχεῖα, πολιτισμὸν, ὁ μόνος σκοπὸς τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι νὰ κτυπήσῃ τοὺς Σέρβους, τὸν Σερβικὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν σερβικὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα. Τοῦτο ἄλλωστε ἐπιδιώκουν κυρίως οἱ κομμουνισταὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας, οἱ προβαλόντες καὶ προβάλλοντες τὴν θεωρίαν περὶ ὑπάρξεως ἰδιαίτερας ἐθνότητος Μακεδόνων. Ὅμιλοῦν ἐν ὀνόματι τοῦ «Μακεδονικοῦ λαοῦ» καὶ ὅμως οὐδέποτε ἐζήτησαν καὶ μάλιστα ἐπὶ τόσον θεμελιώδους ζητήματος τὴν γνώμην του. Χρησιμοποιοῦν ὡς ἱστορικὰ ἀποδείξεις τῆς ὑπάρξεως τῆς «Μακεδονικῆς Ἑθνότητος» σελίδας ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Σερβίας, μετατρέπουν δὲ εἰς γλῶσσαν «μακεδονικὴν» μίαν διὰλεκτον καθαρῶς σερβικὴν. Διὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν πολιτικὴν προελεύσεως θεωρίαν ταν περὶ ὑπάρξεως ἰδιαίτερας μακεδονικῆς ἐθνότητος οἱ ἐν τοῖς Σκοπίοις καταφεύγουν εἰς τὰς πλεόν ἀπιθάνους πλαστογραφήσεις τῆς ἱστορίας. Ἀναφέρουν ὡς τὸ παλαιότερον γραπτὸν κείμενον τῆς «Νέας Μακεδονικῆς γλώσσης» ἰδιωτικὴν ἐπιστολὴν τοῦ 1637 γραφεῖσαν εἰς μίαν τοπικὴν σερβικὴν διάλεκτον ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς γλώσσης τῆς ἐκκλησίας. Διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν παντελὴ σιωπὴν ὧλων τῶν πρὸ τοῦ τέλους τοῦ

19 αἰῶνος πηγῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὑπάρξεως ἰδιαιτέρας Μακεδονικῆς ἐθνότητος ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν εἶχον συνείδησιν τῆς μακεδονικῆς τῶν ἐθνότητος καὶ τὴν ἀπέκτησαν κυρίως ὅτε ἐπολέμουν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς ἄλλους Γιουγκοσλάβους εἰς τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον, εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀνταρτικὸν κίνημα εἰς τὴν νότιον Σερβίαν ἦτο πολὺ ἀσθενές.

Τὸ περὶ τῆς ἐθνικότητος τῶν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Μακεδόνες» ἐμφανιζομένων Σλάβων τῆς Γιουγκοσλαβίας ἀπασχολεῖ, γενικῶς, πολὺ τὸν συγγραφέα, ἡ δὲ βασικὴ του ἄποψις εἶναι ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν κατέκουν παλαιότερον Σέρβοι, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τῆς Ἐξαρχίας ἀνemiχθήσαν μετ' αὐτῶν καὶ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ὅμως οὐδόλως ἐπηρέασαν τὴν ἐθνολογικὴν σύστασιν τῆς περιοχῆς, ὅπως οὐδόλως ἐπηρέασαν αὐτὴν καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Ἑλλήνες, Τούρκοι, Ἀρμένιοι καὶ Βλάχοι. Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ καὶ περὶ παρουσίας «Σλάβων» εἰς τὴν «Μακεδονίαν τοῦ Αἰγαίου», δὲν ἐπιχειρεῖ ὅμως νὰ ταυτίσῃ τούτους οὔτε πρὸς τοὺς Βουλγάρους, οὔτε καὶ πρὸς τοὺς Σέρβους. Ἡ μνεῖα αὕτη τῆς ἐντελῶς φανταστικῆς παρουσίας Σλάβων εἰς τὴν σημερινὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν ὁποτελεῖ βασικὴν—ἂν καὶ αὕτη ἀναφέρεται παρεμπιμπόντως ἀπὸ τοῦ συγγραφέως—ἀνακρίβειαν εἰς τὴν ἁλῶς ἀντικειμενικὴν ἔκθεσιν τῶν πραγμάτων, διότι οὕτω ὁ συγγραφεὺς φέρεται ἀγνοῶν ὅτι διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὅσοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας ἦσαν ἢ ἐπίστευαν ὅτι ἦσαν Βούλγαροι, ἐγκατέλειψαν οἰκειοθελῶς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ ἐναπομείναντες σλαβόφωνοι εἶναι ἁπλῶς σλαβόφωνοι Ἕλληνες καὶ τίποτε περισσότερον, τὸ ἀπέδειξαν δὲ ὅχι μόνον διὰ τῆς ἐκουσίας παραμονῆς τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς διὰ τῆς θανασίας συμβολῆς τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Ὁ συγγραφεὺς καλὸν θὰ ἦτο νὰ περιώριζε τὴν ἔκθεσιν τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ ἔριδας ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Γιουγκοσλαβίᾳ ἢ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, χωρὶς νὰ ἀναμίξῃ καθόλου τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν ὁποίαν πράγματι τὸ λεγόμενον Μακεδονικὸν ζήτημα εἶναι ὅλως ἀνύπαρκτον.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Peter Hammond, The Waters of Marah. The present state of the Greek church. London 1956, σελ. 186.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Hammond, τὸ ὁποῖον ἐξετάζει τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀναφέρεται ἐδῶ διὰ νὰ σημειωθοῦν αἱ ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸ Κάτω Νευροκόπι, τὰ Γρεβενά, τὴν Δράμαν, τὴν Ἑδεσσαν, τὴν Καστοριάν, τὴν Καβάλαν, τὴν Θεσσαλονικὴν, τὸ Σιδηρόκαστρον καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ὁ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν μὲ ὑποτροφίαν, ἐμελέτησε μὲ πολλὴν προσοχὴν